

**TURLI XIL O'SIMLIKLAR, HAYVONLAR VA HASHOROTLAR
ANIQLASH VA TASNIFLASHNI O'RGATISH USULARI**

Akzamov V.B.

*SamDU, Maktabgacha va
boshlang'ich ta'lim fakulteti, katta o'qituvchisi*

Axmatova Z.T.

*SamDU, Maktabgacha va
boshlang'ich ta'lim fakulteti, 3-bosqich talabasi*

Annotatsiya: MTT tarbiyalanuvchilarini tabiat bilan tanishtirishning nazariy asoslari va mantiqiy asoslari, jumladan, ekologik ta'limning ahamiyati, tabiat bilan hayvonlarni tasniflashni o'rgatish xaqida gap ketadi.

Kalit so'zlar: o'simliklar, hayvonlar, hashoratlar, tabiat, qushlar, arktika, baliqlar, tuxum, lichinka,

Endilikda har bir inson ma'lum darajada ekologik madaniyat va ekologik onglilikka ega bo'lishi kerak. Ushbu tushunchalarning shakllanishi ilk maktabgacha bolalik davridan boshlanadi. Aynan maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda tabiat haqidagi ilk taassurotlar paydo bo'ladi, hayotning turli shakllari haqida g'oyalar to'planadi, ya'ni ekologik tafakkur, ongning dastlabki asoslari shakllanadi, ekologik madaniyat haqida tasavvurlar paydo bo'la boshlaydi.

Maktabgacha ta'lim yosh avlodga ta'lim-tarbiya berishning boshlang'ich poydevori bo'lib xizmat qilib kelmoqda. Bolalarni har tomonlama yetuk, barkamol qilib tarbiyalashda, MTTda ta'lim-tarbiya ishlarini olib borishda bolalarga alohida ta'lim turlari bo'yicha tushunchalar berib horiladi. O'simliklar Yerdagi hayot uchun zarurdir. Ular bizni kislorod, oziq-ovqat va boshpana bilan ta'minlaydi, shuningdek, atrofimizni obodonlashtiradi. Shunday qilib, bolalar o'simliklar va ularning xususiyatlarini erta yoshdan o'rganishlari muhimdir. Ushbu diplom ishi bolalarni o'simliklarning turli turlari, jumladan, gullar, daraxtlar va sabzavotlar bilan tanishtirish va ularni o'simlikning turli qismlari va qanday o'sishi haqida o'rgatishdan iborat.

Ushbu maqolada bolalarni har xil turdagi o'simliklar bilan tanishtirishga qaratilgan. Bolalar gulli o'simliklar, gullamaydigan o'simliklar, daraxtlar va sabzavotlar bilan tanishadilar. Har bir turdagi o'simlikning xususiyatlari, qo'llanilishi va afzalliklarini o'z ichiga olgan holda batafsil tavsiflanadi .

O'simlikning-turli qismlari, jumladan, barglari, poyalari va ildizlariga e'tibor qaratiladi. Bolalar har bir qismning vazifasi va o'simlikni qanday qilib o'stirish uchun birgalikda ishlashlari haqida bilib oladilar. Shuningdek, ular fotosintezning ahamiyati va o'simliklarning o'z oziq-ovqatlarini qanday ishlab chiqarishi haqida bilib oladilar

qanday o'sadi

Ushbu maqolada o'simliklarning o'sish jarayoniga e'tibor qaratiladi. Bolalar o'simlikning urug'idan to to'liq o'sishgacha bo'lgan hayot aylanishining turli bosqichlari bilan tanishadilar. Shuningdek, ular o'simliklarning o'sishiga ta'sir qiluvchi omillar, masalan, quyosh nuri, suv va tuproq bilan tanishadilar. Ushbu bo'lim, shuningdek, o'simliklarga g'amxo'rlik qilishning ahamiyati va sog'lom o'sayotgan muhitni qanday yaratishni o'z ichiga oladi .

Hayvonlar-biz turli hayvonlar va ularning yashash joylari, jumladan sutemizuvchilar, qushlar, hasharotlar va baliqlarni muhokama qilamiz. Bizning maqsadimiz bolalarga hayvonlarning har bir guruhining xususiyatlari, xatti-harakatlari va moslashuvi haqida o'rgatishdir.

Keling, sutemizuvchilardan boshlaylik. Sutemizuvchilar issiq qonli hayvonlar bo'lib, sochlari yoki mo'ynalari bo'lib, bolalarini boqish uchun sut ishlab chiqaradilar. Sutemizuvchilarning ba'zi misollariga itlar, mushuklar, ayiqlar va odamlar kiradi. Sutemizuvchilar turli xil yashash joylarida, o'rmonlardan cho'l va okeanlargacha bo'lishi mumkin .

Keyin bizda qushlar bor. Qushlar patlari bor va ucha oladigan noyob hayvonlardir. Ular tuxum qo'yadi va ko'pchilik qushlarning tumshug'i yoki tumshug'i bor. Qushlarga burgut, boyqush va pingvinlar misol bo'la oladi. Qushlarni turli xil yashash joylarida, jumladan o'rmonlarda, cho'llarda va Arktikada topish mumkin.

Hasharotlarga o'tish. Hasharotlar tananing uchta qismi (bosh, ko'krak va qorin) va olti oyog'iga ega bo'lgan ajoyib mavjudotlardir. Hasharotlarga kapalaklar, chumolilar va asalarilar misol bo'la oladi. Hasharotlarni turli xil yashash joylarida, jumladan o'rmonlarda, dalalarda va bog'larda topish mumkin .

Nihoyat, bizda baliq bor. Baliqlar suvda yashaydigan sovuq qonli hayvonlardir. Ularning suv ostida nafas olishiga imkon beruvchi gillalari va tanalarini himoya qiluvchi tarozilar bor. Baliqlarga misol qilib losos, alabalik va akulalar kiradi. Baliqni chuchuk suvli ko'llardan sho'r suvli okeanlargacha bo'lgan turli xil yashash joylarida topish mumkin .

Bolalarga hayvonlarning turli guruhlari va ularning yashash joylari haqida o'rgatish orqali biz ularga biologik xilma-xillikning ahamiyatini va hayvonlarning atrof-muhitga qanday moslashishini tushunishga yordam beramiz . Shuningdek, biz bolalarni atrofdagi tabiatni qadrlash va hurmat qilishga undashimiz mumkin. Bugungi seminarimizga tashrif buyurganingiz uchun tashakkur va hayvonlar haqida yangi narsalarni bilib oldingiz degan umiddamiz!

Hasharotlar-ekotizimda muhim rol o'ynaydigan hayratlanarli darajada xilma-xil hayvonlar guruhidir. Ular turli shakllarda, o'lchamlarda va ranglarda bo'ladi va ularni Yerdagi deyarli barcha muhitda topish mumkin . Ushbu maqolada biz hasharotlarning har xil turlarini, ularning hayot davrlarini va ularning ekotizimdagi ahamiyatini

o'rganamiz.

Bir milliondan ortiq turli xil hasharotlar turlari mavjud va ularni bir nechta asosiy toifalarga guruhlash mumkin . Bularga qo'ng'izlar, kapalaklar va kuya, asalarilar va arilar, chumolilar, chivinlar, chigirtkalar va kriketlar kiradi. Har bir turdagi hasharotlarning o'ziga xos xususiyatlari va xatti-harakatlari mavjud.

Qo'ng'izlar hasharotlarning eng xilma-xil guruhi bo'lib, 400 000 dan ortiq turli xil turlari mavjud. Ular qattiq ekzoskeletlarga ega va odatda o'simliklar va boshqa hasharotlar bilan oziqlanadi. Kapalaklar va oyalar rang-barang qanotlari bilan mashhur va muhim changlatuvchilardir. Asalarilar va arilar ham muhim changlatuvchilardir va zararkunandalar populyatsiyasini nazorat qilishda yordam beradi. Chumolilar ijtimoiy hasharotlar bo'lib, uyalarini qurish va saqlash uchun birgalikda ishlaydi. Chivinlar o'zlarining tez harakatlari bilan mashhur va muhim parchalovchilardir. Chigirtkalar va kriketlar uzoq masofalarga sakrash qobiliyati bilan mashhur va boshqa hayvonlar uchun muhim oziq-ovqat manbalari hisoblanadi.

Hasharotlar tuxum, lichinka, qo'g'irchoq va kattalar kabi hayot aylanishlarida rivojlanishning bir necha bosqichlaridan o'tadi. Aniq jarayon hasharotlar turiga qarab farq qilishi mumkin, ammo asosiy bosqichlar bir xil bo'lib qoladi.

Tuxum bosqichida urg'ochi hasharot tuxumlarini mos muhitda qo'yadi. Keyin tuxumdan lichinkalar paydo bo'ladi, ular ko'pincha turtillar yoki grublar deb ataladi . Lichinkalar odatda kichik, qurtga o'xshash jonzotlar bo'lib, ular o'zlarining atrofida ochlik bilan oziqlanadilar.

Etarlicha oziq-ovqat iste'mol qilgandan so'ng, lichinkalar pupa bosqichiga o'tadi, bu davrda ular metamorfozga uchraydi. Aynan shu paytda ular kattalar shakliga aylanadi. Pupa bosqichi har qanday joyda bir necha kundan bir necha oygacha davom etishi mumkin.

Nihoyat, hasharotlar kattalar bo'lib qo'g'irchoqdan chiqadi. Voyaga etgan hasharotlar odatda to'liq rivojlangan va ko'payish qobiliyatiga ega. Ular hayot tsiklining oxirigacha ovqatlanish va o'sishda davom etadilar.

Hasharotlar ekotizimda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ular o'simliklarni changlatishda yordam beradi, zararkunandalar populyatsiyasini nazorat qiladi va boshqa ko'plab hayvonlar uchun oziq-ovqat manbai bo'lib xizmat qiladi. Hasharotlarsiz ko'plab o'simliklar ko'paya olmaydi va butun ekotizim buziladi .

Biroq, hasharotlarning ayrim turlari ham zararli bo'lishi mumkin. Ular ekinlarga zarar etkazishi, kasallik tarqalishi va odamlar va hayvonlarga noqulaylik tug'dirishi mumkin. Hasharotlarning har xil turlarini va ularning xatti-harakatlarini samarali va xavfsiz boshqarishni ta'minlash uchun tushunish muhimdir .

XULOSA:

O'simliklar, hayvonlar va hasharotlar ekotizimda muhim rol o'ynaydigan jozibali va xilma-xildir. Ularning har bir turlarini, hayot davrlarini va ahamiyatini tushunib, biz

atrofimizdagi tabiiy dunyoning ajoyib murakkabligi va go'zalligini qadrlashimiz lozim va kelajak avlodni shunga o'rgatishimiz shart. Xulosa qilib aytganda, bolalarni o'simliklar va hayvonlar va ularning to'rlar haqida o'rgatish atrof-muhitni va unda yashaydigan mahalliy turlarni himoya qilish uchun juda muhimdir. Bolalarga mahalliy o'simliklar va hayvonlar turlar haqida ma'lumot berish ularning ko'payishini o'rgatish, mahalliy turlarni himoya qilishni tushunishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Бобылева Л., Дупленко О. О программе экологического воспитания детей // Дошкольное воспитание. – 2014. - № 7 – 36 – 42 с.
2. Болотина Л.Р., Комарова Т.С., Баранов С.П. Дошкольная педагогика. – М.: Дошкольное воспитание, 2011. – 368 с.
3. Бондаренко Т.М. Экологическое воспитание. – Воронеж: ИП Лакоценина Н.И, 2012. – 258 с.